

TÜRKİYE’DE AKADEMİK BİLGİ ÜRETİMİ-I: AKADEMİK KONGRELERE DAİR İZLENİMLER

Esra TANI*

Düşünce ve Toplum Dergisi için okumakta olduğunuz inceleme yazısını hazırlarken, YÖK tarafından akademik kongrelerin statüsünü de ilgilendiren bir dizi karar yayımlandı. Hem kararın yayımlanması hem de karardan sonra kongre düzenleyenlerin tepkilerinin gözlenmesi, bu çalışma için önemli veriler sağlamıştır. 17 Ocak 2020 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan “*Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*” ile birlikte kongrelerin bundan sonraki süreçte kendilerini “uluslararası” olarak nitelendirebilmeleri için kongrede sunulan bildirimlerin (tebliğlerin) yarısından fazlasının Türkiye dışından katılımcılar tarafından sunulmuş olması şartı arandı. İlgili karar kimi akademik çevrelerde olumlu karşılanırken, kimilerinde ise şartların ağırlaştırılmış olduğu şeklinde yorumlandı.

Diğer yandan Türkiye’deki üniversiteler, akademisyenler ve çeşitli kuruluşların düzenlediği kongrelerin önemli bir kısmı bu kriteri taşımamaktadır. Bunu anlamak için sadece 2018-2019 yılları arasında düzenlenen kongrelerin sunum programlarına ve tam metin bildiri kitapçıklarına bakmak yeterlidir. Aynı zamanda Üniversite Araştırmaları Laboratuvarı’nın 2019 Akademik Teşvik Raporu’na göre 2018 yılında 124 bin akademisyenin 44 bini teşvik ödeneğinden yararlanırken, 2019 yılında 139 bin akademisyenin sadece 28 bini (%20) teşvik ödeneğinden yararlanabilmiştir (Karadağ, ve Yücel, 2019). Böylesine dramatik bir değişimin yaşanmasında şüphesiz teşvik yönetmeliğindeki kongrelerden alınan puanın değiştirilmesi önemli bir rol oynamıştır. En az 30 puanla alınabilen teşvik ödeneği için bir dönem yalnızca 5 özet bildiri yeterliyken,

* Arş. Gör., Bandırma Onyedil Eylül Üniversitesi, esratani@yahoo.com.tr, ORCID ID: 0000-0002-4427-325X

bu kriterin değişmesi ile birlikte teşvik alabilen akademisyen sayısında süreç içerisinde dikkate değer bir değişim yaşanmıştır.

Yapılan değişik ile 2019 yılı Akademik Teşvik başvurularında pek çok akademisyen kongrelerde topladığı bildiri puanlarını değerlendirmeye alıramamıştır. Son dakika yapılan beklenmedik bir değişikliğin hak kaybı yaratıp yaratmadığı ayrıca tartışmaya açık olmakla birlikte, benim hazırladığım araştırma yazısı için güzel bir karşılaştırma olanağı sunmuştur. Örneğin 4. kez uluslararası düzenlenen bir sosyal bilimler kongresi mevcut değişiklikle 5.sini ulusal olarak mı düzenleyecektir? Yine 2020 yılı için uluslararası olarak çağrıya çıkmış kongrelerden bir kısmı ulusal şekilde statülerini düzenlemeli midir? Ülkemizde neredeyse ulusal kongrenin kalmadığı bir dönemden sonra, bir anda kongreler ulusala mı dönecektir? Ya da yönetmeliği dikkate almayıp, kendisini uluslararası görmeye devam eden kongreler olacak mıdır? Bu soruların cevapları şuan için belirsizliğini korumaktadır.

Mevcut durumda hem karar mekanizmalarını yürütenlerin aldığı kararların motivasyonunu anlamak bakımından, hem de akademik etkinliklerin güvenilirliğine olan inanç bakımından sorgulanmaya açık bir durumun varlığından söz edilebilir. Bu tür değişikliklerin çok daha katılımcı bir biçimde üniversite yönetimleri ve akademisyenlerden görüş alınarak açık ve şeffaf bir biçimde yürütülmesi, alınan kararlara olan güven ve inancı daha da güçlendirebilirdi.

Türkiye’de Genç Akademisyen Olmak

Türkiye’deki genç araştırmacılar, lisansüstü öğrenciler ve yaptığı araştırmalara yönelik uzman görüşleri almak isteyen akademisyenler bilimsel kongrelerden neler beklemelidir? Aslında bu sorunun cevabı akademinin içinde olanlar için oldukça basit görünebilir. Ancak son yıllarda kongrelerin sayısı oldukça artmış bulunuyor ve tabiri caizse “seç, beğen, al” şeklinde sunuluyor. Mesleęinin henüz başında ve yalnızca birkaç kongreye katılmış genç bir doktora öğrencisi olarak maksadım Türk akademisini eleştirmek ve keskin saptamalar yapmak olmamakla birlikte, genç bir akademisyenin gözünden akademik kongreleri kadraja almaktır. Gerçekleştirecek hayalleri olan ve gelecekte dönüp başladığı yere bakarak güç bulacak her genç akademisyenin, iyi yönde değişim yaratacak sorumluluk bilincini kendisinde taşıması gerektiğini düşündüğüm için bu yazıyı kaleme aldım.

Mesleğe yeni başlayan araştırma görevlileri ve doktora düzeyine gelmiş genç araştırmacılar, yaptıkları çalışmaları kongrelerde sunarak deneyim kazanma, alanın ileri gelenlerinin çalışmalarını bizatihi dinleme, güncel mesleki konuların tartışıldığı oturumlara katılma isteği duymaktadır. Ancak son yıllarda gerçekten mesleki etik ilkeleriyle hareket eden ve bilimsel çıktı üretmeyi öncelik sayan kongrelere ulaşmak biraz zorlaştı. Sosyal bilimler alanındaki kongre sayılarında da ciddi bir artış yaşanması, doğru ve nitelikli kongreye giderek araştırmaların doğru insanlara sunulması konusundaki sıkıntıları da beraberinde getirdi. Geline aşamada, kongre sayısındaki artışın nitelikli bilgi üretmeyi teşvik etmediği açıkça görülmektedir. Kongrelerin tam metin bildiri kitaplarının içeriği incelendiğinde, bu durum daha açık bir şekilde gözlenmektedir. Bu noktada, kendime de, katıldığım kongrelerin sözlü sunumuna tam olarak hazırlanırken, tam metin bildirisini aynı özeni göstererek hazırlamadığım şeklinde bir özeleştiri getirebilirim. Bunun sebebi akademik camiada tam metin bildirilerin yayın olarak kabul edilmemesi ve bu doğrultuda akademik camianın geliştirdiği bakış açısıdır. Geldiğim noktada, bu tutumun yanlış olduğunun farkındayım. Bilimsel dünyanın diğer tarafında, Conference Proceedings Citation Index (Web of Science) ve Proccedia (ScienceDirect) gibi endekslerde taranan kongreler ve bu doğrultuda hazırlanan tam metin bildiriler de bulunmaktadır. Bu kongreler bilimsel etik ve kalite konusunda objektif bir şekilde gözlemlendiği için, bir makale kadar görünürlüğe ve atıf alma oranına sahiptir. Dileğimiz Türkiye’de de kongre-sempozyum algısının bu çerçeveye evrilmesidir.

Türkiye’deki bazı “bilimsel” kongrelerin mesleki etik ve bilimsel faydayı gözetmedikleri, son yıllarda akademik çevrelerde sıklıkla dile getirilen konulardan biridir. Demir’in yaptığı araştırmaya göre (2018, s. 463), 2014 yılında ulusal olarak düzenlenen 46 kongreden 39’u, üç yıl içerisinde, yani 2017 yılına gelindiğinde, ismini “uluslararası” olarak değiştirmiş ve sadece 7’si ulusal olarak düzenlenmeye devam etmiştir. Bu noktada, bu kadar kısa sürede uluslararasılaşmayı başaran kongrelerle ilgili bazı sorgulamaların yapılması gerekiyor. Bu kongrelerin kaç ulusal endekste taranmaya başladı, yurtdışındaki üniversitelerden kaç akademisyen ağırlandı, yabancı üniversitelerle işbirliği gerçekleştirildi mi? Bize göre bir kongrenin uluslararası olmasının şartı, beş farklı ülkeden katılımcı olması şartını sağlamak amacıyla kongreye katılan beş yabancı davetli konuşmacı (keynote speaker) ağırlamak olmamalıdır. Mevcut durumda, kongre katılımcılarının %50’sinin yabancı olması da bir kongreyi uluslararası

yapmamaktadır. Bu bağlamda, bu konuda fikir beyan etme yetkinliğine sahip herkesin görüşüne başvurulması en ideal görüşe ulaşılmasına katkı sağlayacaktır. Aksi takdirde, her yıl üniversiteler tarafından yüksek bütçeler ayrılan, akademisyenlerin zamanını, emeğini ve enerjisini harcadığı kongreler gerçek amacına ulaşmamış olacaktır. Kongrelerin gerçek amaçları neler olabilir diye sorduğumuzda; düzenlendiği alandaki mesleki ve kültürel gelişmişlik düzeyini artırması, eğitimi iyileştirmesi, pratik uygulamalara ve politikalara katkı sunması, genç araştırmacılara örnek ve ilham olması, Türk akademisinin aydınlanmasına katkı sunması, ulusal ve bölgesel işbirliklerine olanak tanınması şeklinde sıralanabilir. Elbette tek bir kongrenin bu amaçların hepsini gerçekleştirmesi beklenemez, ancak en azından alanı ileriye taşıyacak bir yapı taşı olması beklenebilir.

“Anlatacaklarım var” diyenlerle görüşüldü.

Bu çalışmada Türkiye’de sosyal bilimler alanındaki akademik kongrelerle ilgili ne gibi şikâyetlerin dillendirildiğini açığa çıkarmak gayesiyle bir bakış açısı elde edilmeye çalışılmıştır. Çalışma hazırlanırken kartopu örnekleme kullanılarak, ulaşılabilen toplamda 11 akademisyen ve lisansüstü eğitim alan öğrencinin deneyimleri üzerinden sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların bir kısmıyla yüz yüze görüşülmüş, bir kısmına ise soru formu gönderilerek görüşleri kayıt altına alınmıştır. Mümkün olduğunca görüşler değiştirilmeden ve kırılmadan aktarılmaya çalışılmıştır. Çalışmaya katılanlar farklı üniversiteler, farklı disiplinler ve farklı unvanlara sahiptir. Ortak noktaları nispeten akademide daha yeni olmalarıdır. Görüş bildirenlerin rahatça deneyimlerini paylaşmalarını ve kişisel verilerin güvenliğini sağlayabilmek amacıyla şahıs ve üniversite adının belirtilmemesi tercih edilmiştir. Her bir katılımcıya bir sayı atanmıştır. Aynı zamanda herhangi bir kongreyi doğrudan hedef haline getirmemek için kongre isimleri de aktarılmamıştır.

Kimse bir başkasının bildirisini dinlemiyor. Peki, biz bu bildirisini kime sunacağız?

Genç araştırmacılar ile yapılan görüşmelerde en çok dikkat çeken ve dile getirilen nokta, emek vererek hazırladıkları bildirisine bekledikleri geri dönüşleri alamamaları oldu. Akademik kongrelere çok sayıda bildiri gönderilmekte, ancak katılımcıların

çoğunlukla kendi bildirisini sunmak için kongreye gittiği ve kimsenin bir başkasının bildirisini merak etmediği veya dinlemediğine dair görüşler belirtilmiştir.

4 no’lu mesleğe yeni başlayan genç bir Araştırma Görevlisi;

2019 yılı içinde ilk defa bir sosyal bilimler kongresine katıldım. Yüksek lisans ders dönemindeydim. Kongrede sunumumu alandan profesörler ve doçentler önünde yapacağımı, eleştiri ve öneriler alarak çalışmanın tam metnini tamamlayacağımı düşünüyordum. Kongreye katılmadan önce çok heyecanlanmışım ama sunumum sırasında sadece bildiriye birlikte hazırladığım hocam ve benim alanımdan olmayan kendi sunumunu yapmak için gelmiş birkaç hoca vardı. Gözümde çok büyümüşüm, belki de doğru kongre değildi.

6 no’lu doktora eğitimi devam eden Araştırma Görevlisi;

Son katıldığım kongrede oturum başkanı gelmedi. Kendisinin de sunumu vardı, sunumunu da yapmamış oldu. Oturumda toplam 5 kişiydik 4 kişi sunum yaptı, 1 kişi de dışarıdan dinleyici olarak geldi. Sırayla herkes kendi sunumunu yaptı ve geçti.

Yüksek lisans tezi yazan ve akademisyen olma hayali kuran 3 numaralı araştırmacının, akademik kongreler hakkında ne biliyorsun ve bir kongreye katılmak senin için ne ifade eder sorusuna verdiği cevap;

Ben kongreler sayesinde bir alanın geliştiğini, hocaların bir araya gelerek eleştiri ve görüş alışverişinde bulunduğunu ve yaptıkları araştırmalarını geliştirmek için sunum yaptıklarını biliyorum. Ben de yüksek lisanstan mezun olduktan sonra bir kongreye katılmak istiyorum ve nasıl sunarım, yaparım diye bazen düşünüyorum. Sanırım çok heyecanlanırım, interaktif bir şekilde sunum yapmak isterim, benim sunumumu ara ara sorularla bölmeleri hoşuma gider.

2 no’lu doktora öğrencisi aynı soruya;

Kongreler bilgi paylaşımları yapmak ve eleştirel yaklaşımlar geliştirmekten uzaklaştı. Ciddiyetten yoksun bir hale geldi bence. Konuşmacılar sunumlarını yaparken, dinleyiciler onları dinlemeyebiliyor, salondan çıkabiliyor veya sürekli telefonuyla ilgilenabiliyorlar. Dinleyiciyi kitlesi bir seçim aşamasına geçti. Eğer sunumu yapan araştırmacı alanında çok tanınan bir hocaysa, konuşması dinlenmektedir. Ama genç bir akademisyen ise ona saygı gösterilmemekte ve salon boşalmaktadır. Bu durum genç araştırmacının motivasyonunu düşürdüğü gibi kendisini değersiz hissetmesine de neden olmaktadır. Ayrıca kongreye gelen araştırmacılar salon salon kendi arkadaşlarını aramaktadır. Kongreler soru sorulan, eleştiri yapılan, farklı ve yeni fikirler üretilen bir platform olma özelliklerinden uzaklaşarak anı biriktirmek, fotoğraf çekmek, seyahat etmek gibi farklı işlevlere zemin oluşturmaktadır.

Dört araştırmacının da ortak şikâyeti kongrelerin dinleme, eleştirme, yeni fikirler sunma gibi işlevlerinden uzaklaşmasıdır. Bu hususta iyi niyetli olarak, “sosyal bilimlerin

farklı disiplinlerinden bildirilerin aynı oturuma konulması mı acaba soru, eleştiri ve önerileri engelliyor?” şeklinde bir soru aklımıza geldi. Zira aynı çalışma alanından olmayan araştırmacıların birbirlerinin kullandıkları kuramları, kavramları, yöntemleri ve dahi araştırma sorusunu bile anlaması zor olabilir. Pek çok alanın sadece kendi anabilim dallarına yönelik kongreleri bulunuyor. Bu tür kongrelerde yakın alanlardan olan katılımcıların daha rahat birbirlerinin çalışmaları hakkında yorumda bulunması ve öneri getirmesi olasıdır.

Farklı alanlar, tek kongre

Farklı araştırmacılara çalışma alanınız veya ona yakın alanlardan olmayan akademisyen ve bildirilerle aynı oturumda buldunuz mu diye bir soru yönelttik.

11 no’lu doktora eğitimi devam eden Araştırma Görevlisi;

İlk katıldığım kongrede yalnızca kendi alanımdan hocalar vardı ve küçük bir örneklem üzerinde bulduğum sonuçları fazlaca genellediğimi ve sosyal bilimlerde çok keskin yargılarda rahatça bulunmamam gerektiğine dair beni uyarışlardı. Oturumdaki tek araştırma görevlisiydim ve bütün hocalar bildirim ile alakalı bir şey söylemişti. Ancak daha sonra katıldığım bir kongrede toplama bir oturuma denk geldim. Çalışma alanları farklı olan hocaları aynı oturuma koymuşlar, bu durum kimseyi hoşnut etmedi. Diğer oturumlarda da benzer durumlar söz konusuydu.

10 no’lu Öğretim Görevlisi;

Farklı disiplinleri içine alan kongre organizasyonlarının ekonomik kaygıyla gerçekleştiğini düşünüyorum. Nitelikten ziyade niceliğe önem veren bu organizasyonlarda, tam anlamıyla bir bilgi alışverişi ortamının var olmasına ihtimal vermiyorum.

Kongrelerin başarısı kongreye gönderilen bildiri sayısı ile ölçüldüğü için hiçbir bildiri reddedilmiyor (Kadayıfçı, 2008, s.19). Nihayetinde bu bildirileri çeşitli oturumlara yerleştirmek gerekiyor ve bu kez de farklı alanlardan araştırmacıların aynı oturumlara sıkıştırılması durumu söz konusu oluyor. Örneğin toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile alakalı bir kongreye sosyoloji, gazetecilik, ekonomi ve hukuk gibi alanlardan akademisyenler katılabilir. Ancak burada her bir disiplini kendi içinde ayrı oturumlara yerleştirebilmek çok önemli oluyor. Çünkü gazeteciler toplumsal cinsiyetin medyadaki temsilini ele alacakken, hukukçu bu konudaki yasal mevzuatları inceleyecektir. Sunulan bildirinin eksiklerini görüp tamamlayacak şey, yaptığımız çalışmalara alan hâkimiyeti olan kıymetli hocalarımızın eleştiri ve yorumlarıdır. Tabi ki disiplinler arası çalışmalar yapılabilir ve

konuların çok boyutlu ele alınması gerekebilir, ancak bu “ne olursan ol, gel” şekline bürünmemelidir.

Akademik Teşviki Günah Keçisi İlan Etmek

Akademide yer alan pek çok kişi “kongrelerle alakalı sorunun kaynağı acaba Türkiye’deki Akademik Teşvik Sistemi midir?” şeklinde düşünmektedir. Nitekim kongreler söz konusu olduğunda, Akademik Teşvik Kriterlerinin sağlanması en çok dile getirilen konudur. Kongrelerin mesleki ve kültürel gelişmeyi destekleyici nitelikte olmaları, diğer yandan dıșsal ödüllerle de ilişkilendirici (akademik teşvik gibi) nitelikte olmamaları gerekir. Akademisyen sadece katılmak, dinlemek veya çalışmalarını değerlendirebilmek gibi amaçlarla o kongrede olmalıdır. Sistem bu şekilde olduğunda, bireylerin bildiri sunmayı zorlayıcı bir sebep olarak görmeleri de ortadan kalkacaktır. Akademik Teşvik Yönetmeliği’nde en az 30 puanla alınabilen teşvik ödeneğinin 20 puanı kongrelerdeki bildirilerden sağlanabilmektedir.¹ Bu anlamda “hem kongre sayısının hem de kongrelere gönderilen bildiri sayısının artmasındaki gerekçe, akademik teşvik düzenlemeleri olabilir mi?” diye soru yöneltildiğinde iki farklı görüş ile karşılaşıldı.

Akademik kariyerinin 10. yılını geride bırakan 5 no’lu öğretim üyesi:

Bence akademik teşvik tek sorun değil. Kongreleri düzenleyen kurumlar, organizasyona harcanan emek ve gerçek hakem değerlendirmelerinin olmaması da sorun yaratıyor. Ben de istesem bugün kendi çevremdeki birkaç arkadaşımın bir araya gelerek kongre düzenleyebilirim, çok zor değil ki. Sorun bu olabilir, kongre düzenlemenin kolaylaşması... Akademik teşvik kaldırılrsa kongrelerdeki tüm sorunlar da ortadan kalkacak mı? Bence hayır. O zaman başka nedenlere de odaklanmak lazım.

Akademik teşvikten önce de sorunların var olduğunu ve organizasyon aşamasından, başvuran bildirilerin titizlikle incelenmemesine kadar geniş bir yelpazede durumun değerlendirilmesini öneren birinci görüş yukarıdaki gibidir. Bu görüşe ek olarak, bazı üniversitelerde yüksek lisans ve doktora mezun olabilmek için tezden çıkarılmış en az bir yayın üretme şartı bulunmaktadır. Lisansüstü öğrenciler, mezun olabilmek ve bir an önce tezlerini savunmak için en hızlı yayın olarak kongrede bildiri sunmayı seçebilmektedir. Yine akademik teşvikteki gibi zaruri bir şart araştırmacıları bildiri

¹ 2018 ve 2020 yıllarında yapılan her iki değişiklikte de artık 30 puanın tamamı değil, yalnızca 20’si kongrelerden sağlanabilmektedir.

yapmaya yönelmektedir. Öte yandan, doğrudan akademik teşvikin rolünü dile getiren görüşler çoğunluktadır.

10 no'lu doktora eğitimine devam eden Öğretim Görevlisi;

Ben de akademik teşvikin puanlama sisteminden kaynaklandığını düşünenlerdenim. Özellikle eski teşvik sistemindeki 5 özet bildiriyle akademik teşvike hak kazanıldığı dönemden sonra bilimsellikten uzaklaşıldığını düşünüyorum. Tabi bu genellemeyi her kongre organizasyonu için söylemek yanlış olacaktır.

8 no'lu doktora eğitimi devam eden Öğretim Görevlisi;

Kongrelerin bilimsellikten uzak olması anlamında mutlaka çok önceden beridir eksik veya hatalı yapılan uygulamalar söz konusuydu. Bu eksiklikler ve hatalar gerek katılımcılardan gerekse kongre organizasyonundan kaynaklanmaktaydı. Ancak sorunun büyük kısmı akademik teşvik puanlama sistemiyle başlamış oldu. Sırf teşvik barajına ulaşabilmek için bilimsellikten tamamen uzakta, sayısız özet bildiri sunuldu. Bununla birlikte, buna çanak tutan ve öncelikleri bilime katkı sağlamak olmayan sayısız kongreler düzenlendi ve hala düzenleniyor.

Kongrelerin nitelik bakımından iyileştirilmesi ve alan odaklı hale getirilebilmesi için Akademik Teşvik Yönetmeliği iki defa değişti. Bildirilerle ilgili kararlar ise kesinlikle önemli değişiklikler içermektedir. Şahsen bu kararları olumlu bulmakla beraber, teşvik dışında kongrelerin niteliğini etkileyen başka ne gibi unsurlar var ona da bakmak gerektiğini düşünüyorum. Örneğin kongrelerde hakemlik süreçleri nasıl yürütülüyor sorusuna 1 no'lu öğretim üyesinin yanıtı;

Kendi üniversitemde düzenlenen bir kongrenin hakem kuruluna haberim olmadan dâhil olmuşum. Neyse kabul etmek durumunda kaldım. Gelen bildirilerin bir kısmında özetler araştırmanın amaç, yöntem ve en azından sonuç önerilerine dair hiçbir bilgi içermiyordu. Ancak reddedemedim. Çünkü reddetme lüksüm yokmuş, benim hakemliğim tamamen formaliteymiş. Bir de gelen bildirilerin kime ait olduğunu da görebiliyorum, kör hakemlik diye bir şey de söz konusu değildi.

Ancak 28 yıldır düzenlenen kendi alanımdaki bir kongrede gönderilen her bildirinin titizlikle incelendiğini ve kongrede sunulan bildirilerin gerçekten dinlenmeye değer olduğunu da söylemek isterim. Yani bazı kongrelerde hakemlik süreçlerine önem verilirken, bazılarında ise tamamen formaliten ibaret.

6 no'lu Araştırma Görevlisi;

Son katıldığım kongrede bildirim hakem değerlendirilmesinden geçtikten sonra kabul aldım. Ancak sonuçta sadece özetim değerlendirildi. 250-300 kelimelik özette, hakemler çalışmanın içeriğine dair ne kadar tahmin yürütebilirler ki.

Çetinkaya (2019, s. 557) sahte kongrelerin ortak özelliklerinin; kongre katılım ücretini ödemek koşuluyla bildirilerin hakem değerlendirmesine girmeden hızlı kabul süreçleri ve özellikle tanıdıkların kongre sunumunu yapmamasına göz yumulması olduğuna dikkat çekmektedir. Bir dönem sosyal medyada yayılan bir haberde ise kabul almak için tek kriterin bildiri göndermek olduğu kongrelerin varlığını teyit etmek isteyen bir kişi, Kırgız dilinde anlamsız bir takım içeriklerden özet oluşturarak, uluslararası bir kongreye gönderdiğini belirtmektedir (Uyar, 2018). Aynı zamanda bu bildiri ile hem kabul almış, hem de bu uydurma özet, kongre bildiri özet kitabında yayınlanmış.² Bu haberin sosyal medyada yayılması ile kongrelerin etik boyutu oldukça tartışılmıştı.

Kongrelerin bilim ve danışma kurulları ne yapıyor, herhangi bir işlevselliği var mı diye sorulan soruya 5 no’lu öğretim üyesinin cevabı;

Hiçbir işlevselliği olduğunu düşünmüyorum. Tamamen göstermelik. Hiçbir haberim olmadan XXX (kongre ismi yazar tarafından gizlenmiştir) kongresinin bilim kurulunda yer alıyorum. Bunu kongreye bildiri gönderen bir arkadaşımından duyduğumda inanmayıp hemen internetten kontrol etmişim. Kongreyle herhangi bir organik bağım bulunmamakla birlikte, bilimsel danışmanlık da vermedim.

Kongrelerin bilim ve hakem kurullarının sadece kâğıt üzerinde göstermelik değil, işlevsel olarak da bir amacının olması gerekmektedir. Aksi takdirde, “her telden çalan kongreler”in varlığı kaçınılmaz olmaya devam edecek gibi görünüyor.

Yurtdışındaki Kongreler Bu İşi Nasıl Yapıyor?

Türkiye’deki mevcut durumu yurtdışındaki kongrelerle karşılaştırmanın faydalı olabileceği düşünülerek, Türkiye’den üniversite ve akademisyenlerin düzenlemediği ve organizasyonun yurtdışındaki üniversiteler tarafından yapıldığı kongrelere katılan birkaç araştırmacıya ulaşıldı.

Doktora derecesini yakın zamanda almış ve İngiltere’deki bir üniversitede çalışan 7 no’lu öğretim üyesi:

Academy of Management³ örneğin, her oturum tam zamanında başlar ve eğer bir kongre bünyesindeki bir workshop (paper development workshop) içindeyseniz, araştırmanız çok detaylı incelenir ve sağlam geri bildirim alırsınız. Tartışmalar kalitelidir. Birçok editör ile bir araya gelirsiniz ve

² Bu haber ile içeriklere Tevfik Uyar’ın 2018 yılında yayımladığı “Bir çakma kongrenin ifşası” isimli blog içeriğinden ve kişisel twitter hesabındaki paylaşımlarından hala ulaşılabilmektedir.

³ 1936 yılından beridir düzenlenmeye devam eden ve yönetim bilimlerini merkeze alan saygın uluslararası bir kongredir.

hedeflediğiniz dergilerde nasıl yayınlatabileceğinizi derinlemesine konuşursunuz.

Academy of Management yaklaşık 30 kadar alanı kapsar ancak bunların hepsi business and management studies (işletme ve yönetim) çatısı altındaki alanlardır.

Doktora araştırmasını Fransa'daki bir üniversitede yürütmüş 9 no'lu Araştırma Görevlisi Doktor;

Sunum yapmasam da izleyici olarak katıldım... Oturum başkanlarının sunumlardan önce salonlarındaki bildirimleri incelediklerini, bildirimler konusunda daha çok yorum yaptıklarını; kendilerini mentor gibi konumlandıklarını söyleyebilirim... Araştırma konusuna yeni bir yaklaşım ya da yöntem önerisi getirmeye çalışıyorlar. Bildiri sahibi araştırmacı da, bu eleştirilere karşı kendini savunmak yerine, yorumlardan araştırmaya nasıl bir katkı sağlayacağını anlamaya çalışıyor.

Bence yurtdışı kongreler sosyal ortam açısından da farklı oluyor. Türkiye'deki kongrelerde, alanın kendini kanıtlamış hocaları, sunumlar dışında genelde gruplar halinde vakit geçiriyorlar. Bu gruplar hep aynı kişilerden oluşuyor. Bu hocaların önceden tanıdığı ve gözüne girmiş birkaç genç araştırmacı dışında grubun genç üyesi pek olmuyor. Yurtdışındaki benzer ortamlarda ise herkes birbiriyle tanışmaya ve birlikte vakit geçirmeye gayret ediyor. Sadece akademik değil, kişiler kendileriyle ilgili de konuşuyorlar. Tecrübeli hocalar, sosyal zamanlarda soru sorulmasına açıklar, yardımcı olmaya çalışıyorlar. Belki Türkiye'deki hocalar da soru sorulmasına açık; ancak etraflarındaki "tanıdık ve eski öğrenci" duvarını aşip onlara ulaşmak pek mümkün değil.

8 no'lu Öğretim Görevlisi;

Kuzey Makedonya ülkesinde düzenlenen bir işletme ve ekonomi kongresine katıldım. Gözlemlediğim temel farklar anlamında, oturumlarda katılımcılar süre sınırına uymayı çok önemsiyorlar ve bu konuda oturum başkanlarının uyarıda bulunmasına gerek kalmıyordu. Ayrıca soru-cevap kısmında bizdeki gibi misilleme sorular sorulmuyor ve sırf yorum yapmak için ilgisiz konular konuşulmuyordu. Bir de yiyecek ve içecek ikramlarının bizdeki kadar abartılmadığını fark etmiştim.

Yukarıdaki üç araştırmacının aktardıklarının ortak noktası yurtdışındaki kongrelerde akademisyenlerin birbirlerinin çalışmasına katkıda bulduklarına değinmeleri olmuştur. Daha fazla kişiye ulaşabilip daha fazla veri elde edilseydi, muhakkak ki daha net ve açık farklılıkları saptamak mümkün olabilirdi. Yurt dışındaki kongrelerin durumuna ilişkin görüşme gerçekleştirilen 5 numaralı öğretim üyesinin aktardıkları, beni en çok şaşırtan ve belki de buraya kadar konuşulan konuların hepsine de genel bir açıklama sunan bir örnek niteliğindedir.

5 no’lu öğretim üyesi;

Dünyada kendi alanımda en iyisi olarak kabul edilen kongreye bildirimizi kabul ettirebilmek için birkaç yıl uğraştık. Bu bir hayaldi ve birkaç yıl önce kabul edildik. Bir Türk araştırmacı olarak o kongrede yer almak son derece heyecan vericiydi. Ancak kongreye katıldığımızı dair Türkiye’deki gibi bir sertifika verilmedi, sadece davet mektubumuz vardı. O nedenle o kongreyi o yılki akademik teşvikte puanlamaya sokamadık. Ancak aynı yıl Türkiye’de kendi üniversitemin ev sahipliği yaptığı ve 1.si düzenlenen bir kongredeki başka bir bildirim sayesinde akademik teşvik aldım. Sistem katılığınız kongrenin niteliğine, itibarına, çalışmanızın özgünlüğüne veya size ne kattığına bakmıyor. Dolayısıyla bizler de sistemin istediğini yapmaya yöneliyoruz.

5 no’lu katılımcının aktardığı bu örneğin gerçekten bizleri düşünmeye sevk etmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu noktada aynı zamanda konuyu ulusal olmasına rağmen oldukça emek verilerek yıllardır düzenlenen kongrelere de getirmek istiyorum. Ulusal kongrelerin sanki uluslararası olanlar kadar önemli ve üretken olmadığına yönelik bir algı söz konusu olabilir. Ancak pek çok ulusal kongre, kendisini uluslararası olarak tanımlayan kongrelerden daha iyi işler çıkartabiliyor.

Aynı zamanda uluslararası kongrelerde bildirimlerin dilinin tamamen Türkçe, oturumdaki akademisyenlerin tamamen Türkiye’den ve düzenleyen işbirlikçi üniversitelerin de sadece Türk üniversiteleri olması konusu vardır. Bu konuda 6 no’lu araştırmacının aktardıkları yine güzel bir örnek niteliğindedir.

“Kongrelerde yabancı akademisyenlere bir “hello” bile diyemiyoruz.”

6 no’lu Araştırma Görevlisi;

Bugüne kadar Türklerin düzenlediği pek çok “uluslararası” kongreye katıldım, hiç yabancılarla konuşmadım, onların sunumlarını Türklerle aynı oturumlara koymuyorlar. Bir hello bile diyemiyoruz. Uluslararası kongrede İngilizce konuşma heyecanını yaşayamadım.

Türkiye’nin “uluslararası” kongrelerinde İngilizce sunum yapılmıyor ve İngilizce tam metinler neredeyse hiç yer almıyor ki yabancılara hello diyebilelim. Bir araştırmacı, katıldığı kongreyi seçerken neyle karşılaşacağını kongre programına ve kabul alma süreçlerine bakarak büyük ölçüde anlayabilmektedir. Dolayısıyla beklentilerimize yönelik kongre seçmenin de yine kendi elimizde olduğu unutulmamalıdır.

Türkiye’de akademisyenlerin kazandıkları maaşla hem geçinip hem de yurtdışı seyahatlerine gitmesi ve dünyadan farklı kültürleri deneyimleme imkânı elde etmesi çok

mümkün görünmemektedir. Özellikle son yıllarda Türk Lirası'nın yaşadığı değer kaybı yurtdışı kongrelere katılımı zorlaştıran diğer bir unsurdur. Bu anlamda, Türk akademisyenlerin Türk üniversitelerinin yurtdışında düzenlediği kongrelere katılmasını cazip hale getiren bir unsurdan bahsetmek gerekir. Bu tür kongrelerin katılım ücretleri yabancı üniversitelerin düzenlediklerine göre çok daha düşüktür. Dolayısıyla, Türk akademisyenler uygun maliyetlerle bu tür kongrelere katılarak hem akademik faaliyette bulunup hem de seyahat etmeyi seçebiliyorlar.

Sonuç ve Tartışma

Akademik kendisinin bir araştırma sahası haline geldiği günümüzde, Türkiye'de akademik bilgi üretiminin nasıl daha iyi bir noktaya ulaştırılabileceğinin üzerine düşünülmesi önemlidir. Bu anlamda Türkiye'deki akademik kongrelerle ilgili ne gibi şikâyetlerin dillendirildiğini açığa çıkarmak gayesiyle, en azından bir içe bakış açısı yakalanmaya çalışılmıştır. Çalışmada belirtilen hususların dışında katılımcılara çok farklı ve geniş yelpazede sorular yöneltilmiştir. Kongrelerin üniversite kampüsleri yerine beş yıldızlı otellerde düzenlenmesi, kongrelerde sanal sunum yapılmasının yarattığı sıkıntılar, oturma başkanlarının üstlenmesi gereken roller ve kongre ücretlerinin yüksekliği gibi pek çok konu bunlar arasındadır. Ancak, hem sayfa sayısı hem de çalışmanın kapsamını dağıtmamak adına bunlara değinilmemiştir. Özellikle çalışmanın içinde değinilemediyse de bir hususa daha değinmek gerektiği düşünülmektedir. Sorulan sorulara alınan cevaplarda, kongrelerde bir sonuç bildirgesinin yayınlanmaması önemli bir sorun olarak kabul edilmektedir. Sonuç bildireleri kongrenin bütününde hangi sorunların ele alındığı, hangi yaklaşımların geliştirildiği ve sorunlara ne gibi çözüm önerileri sunulduğuna dair önemli bir çıktıdır. Bir kongrenin düzenlendiği alana yaptığı katkı, sonuç bildirgesinden okunabilmektedir. Ancak Türkiye'deki çoğu kongrede sonuç bildirgesinin yayınlanmadığı gözlenmektedir.

Nihai olarak, çalışmada kongrelerle ilgili sorunların çözülmesine ilişkin iki temel husus üzerinde fikir birliği bulunmaktadır. Birincisi, kongrelerin geniş kapsamlı olmaması ve teması-alanı daraltılmış kongrelerin düzenlenmesidir. İkinci husus, akademik teşvik, lisansüstü eğitimde yayın şartı gibi kamusal düzenlemelerle ilgilidir. Bu düzenlemeler sorunun ana kaynağı gibi görülse de, kongrelere ilişkin benzer algının önceki dönemlerde de olduğu ifade edilmektedir. Bu noktada, sorunun temelinde bilim

kurulları-hakemlik süreçleri gibi denetleyici kurumların etik kurallara göre işletilmemesi yatmaktadır.

KAYNAKÇA

- Çetinkaya, R. (2019). Eğitimde bilimsel yayın etiğine büyüyen tehdit: sahte dergiler ve kongreler. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 50, 548-576.
- Demir, S. B. (2018). A mixed-methods study of the ex post funding incentive policy for scholarly publications in Turkey. Journal of Scholarly Publishing, 49(4), 453-476. doi: 10.3138/jsp.49.4.05
- Kadayıfçı, A. ve Savaş, C. (2008). Bildirileri kime bildirelim?, *Güncel Gastroenteroloji*, 12(2), 19-22.
- Karadağ, E. ve Yücel, C. (2019). Devlet üniversiteleri ve fakülteleri sıralaması (DÜS) 2019. Üniversite Araştırmaları Laboratuvarı Yayınları, doi: 10.13140/RG.2.2.33183.61605
- Resmi Gazete (16 Ocak 2020). Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, Karar Sayısı: 2043.
- Uyar, T. (2018). Bir çakma kongrenin ifşası, Medium, https://medium.com/@tevfik_uyar/bir-%C3%A7akma-kongrenin-if%C5%9Fas%C4%B1-f8cb62825c, Erişim Tarihi: 6 Nisan 2020.

EK 1: TÜRKİYE’DEKİ KONGRELERİ DEĞERLENDİRMEK ÜZERE ARAŞTIRMACILARA SORULAN SORULAR⁴

1. Bazı akademisyenler kongrelerin akademik teşvikteki puanlama sisteminden sonra bozulmaya başladığını belirtirken, bazı akademisyenler ise çok daha öncesinden kongrelerin bilimsellikten uzak uygulamalarının olabildiğini dile getirmektedir. Sizce asıl sorun ne zaman başladı?
2. YÖK’ün 2019 Akademik Teşvik Yönetmeliğinde yaptığı değişiklikle alakalı olarak ne düşünüyorsunuz?
3. Akademik Teşvikte kullanamayacağınız bir kongreye katılır mısınız?
4. Kongrelerin çok genel çerçevede birbirinden farklı disiplinleri içine alacak şekilde düzenlenmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?
5. Kongreye başvuran bildirilerin hakem incelemesinden geçirilmeden editör tarafından kabul edilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz? Hakemlik süreci gerçekten işletilmediğinde ne gibi sorunlar ortaya çıkıyordu?
6. Bir akademisyenin kongrelere katılımındaki motivasyonu ne olmalıdır?
7. Kongrelerin üniversite kampüsleri yerine beş yıldızlı otellerde düzenlenmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

⁴ Soru formu atf gösterilerek gelecekte yapılacak çalışmalarda kullanılabilir.

8. Kongrelerde yapılan sunumlara eleştiri, soru ve öneri getirilmediği söyleniyor? Hatta bazı kongrelerde katılım belgesinin dağıtılarak oturumların gerçekleştirilmediği eleştirileri yapılmakta. Bu duruma benzer deneyimleriniz var mı?
9. Kongrelerden çıkarılan kitapların bilimselliği tartışmaya açık mıdır? Bir nevi paralı yayın sayılmaz mı?
10. Kongre dergilerinde hakemlik süreçleri nasıl yürütülmektedir?
11. Kongrelere neden çok yüksek ücretler ödenmektedir? Bu ücretlerin nereye harcandığına dair şeffaflık söz konusu mudur?
12. Yeni üniversitelerin kongreleri halkla ilişkiler ve tanıtım faaliyetlerinde bir araç olarak kullandığını düşünüyor musunuz?
13. Genç araştırmacılar ve akademisyen adaylarının akademik kongrelere katılmasını önerir misiniz?
14. Türkiye’de gerçekten mesleki etik ve bilimsel faydayı ön planda tutarak düzenlenen kongreler var mı?
15. Kongrelerde bir oturum başkanından ne beklemeliyiz?
16. Sanal sunum yaptınız mı veya izlediniz mi? Sanal sunumların verimliliği hakkında ne düşünüyorsunuz?
17. Türkiye’deki kongrelerde yaşanan mevcut sorunlar sadece sosyal bilimlere özgü müdür, yoksa fen ve sağlık bilimlerinde de diğer bir ifadeyle bütün akademik camiada da benzer şikâyetler var mıdır?
18. Her kongrenin bilim ve danışman kurulları bulunmakta, aynı zamanda bazı akademisyenler onursal başkan veya yürütücü sıfatlarını üstlenebilmektedir. Bu kurullar ve görevlerin gerçekten bir işlevselliği var mıdır? Varsa eğer kongrelerdeki mevcut sıkıntılar neden yaşanmaktadır?
19. Daha önce Türkiye kaynaklı olmayan herhangi bir uluslararası kongreye katıldınız mı? Katıldıysanız, Türk kongreleriyle diğer uluslararası kongreler arasında ne gibi farklılıklar gözlemlediniz?
20. En iyi bildiri ödülü verilen bir kongreye katıldınız mı? En iyi bildiri ödülleri hangi kriterlere ve değerlendirmelere göre verildiğini düşünüyorsunuz?
21. Kongrelerin bir sonuç bildirgesi yayınlaması beklenmeli midir?